

Yakın İlişkilerde Mizah Tarzları, Evlilik Uyumu ve Evlilik Doyumu İlişkisi

Özge Ünal¹, Serap Akgün²

Ünal, Ö. ve Akgün, S. (2019). Yakın ilişkilerde mizah tarzları, evlilik uyumu ve evlilik doyumu ilişkisi. *Nesne*, 7(15), 184-200. DOI: 10.7816/nesne-07-15-03

Anahtar kelimeler

APIM, mizah tarzları, evlilik uyumu, evlilik doyumu

Keywords

APIM, humor styles, marital adjustment, marital satisfaction

Öz

Bu araştırmanın amacı, evli çiftlerin mizah tarzlarının evlilik uyumu ve doyumu ile ilişkisinin aktör ve partner etkileri açısından incelenmesidir. Çalışmaya 155 evli çift katılmıştır. Veri toplamada İlişkisel Mizah Envanteri, Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği ve İlişki Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın hipotezleri Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (Kenny, Kashy ve Cook, 2006) kullanılarak test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre hem kadınlarda hem de erkeklerde olumlu ve olumsuz mizah tarzları evlilik uyum ve doyumunu yordamıştır. Ayrıca algılanan partner mizahının da evlilik uyum ve doyumunu yordadığı bulunmuştur. Mizahın olumlu biçiminin eşler arasındaki iletişimi güçlendirmeye katkısı ve mizah kullanımında cinsiyetler arası farklılıklar ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

The Relationship of Humor Style, Marital Adjustment and Marital Satisfaction in Close Relationships

Abstract

The aim of the study was to examine the relationships of humor styles and marital adjustment and satisfaction in terms of actor and partner effects. One hundred fifty five married couples participated in the study. Relational Humor Inventory, Revised Dyadic Adjustment Scale and Relationship Satisfaction Scale were used to collect the data. The hypotheses were tested using Actor Partner Interdependence Model (Kenny, Kashy and Cook, 2006). According to the results, both, wives' and husbands' positive and negative humor styles predicted their own marital satisfaction and marital adjustment. In addition it was found that perceived partner's humor styles predicted the marital satisfaction and adjustment. The contribution of positive humor to the relationships of the couples and gender differences in using humor were discussed in the light of the literature.

Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 15 Nisan 2019

Düzeltilme tarihi: 12 Ekim 2019

Kabul tarihi: 01 Kasım 2019

DOI: 10.7816/nesne-07-15-03

¹ Araş. Gör., Mersin Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, ozgeunal(at)mersin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5660-2671

² Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, serapakgun(at)mersin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6733-6188

Bireyin gündelik yaşamındaki işlevselliği evlilik hayatının nasıl gittiği ile yakından ilişkilidir. Pek çok görgül çalışma evlilik kalitesinin fiziksel sağlık (örn. Gottman ve Levenson, 1992; Prigerson, Maciejewski ve Rosenheck, 1999) ve psikolojik sağlık (örn. Henry, Smith, Butner, Berg, Sewell ve Uchino, 2015; Miller, Mason, Canlas, Wang, Nelson ve Hart, 2013) ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Mutlu ve doyumlu evliliğin eşlerin yaşamına sağladığı katkının yanı sıra, ailenin diğer üyelerinin yaşamlarını kolaylaştırdığı da bilinmektedir. Araştırmalar ebeveynler arasındaki ilişkinin niteliğinin, çocuk (örn. Izumi ve Gullón-Rivera, 2018) ve ergenlerin (örn. Shek, 2000) gündelik hayata uyumu ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Hem eşleri hem de çocukları önemli ölçüde etkileyen evlilik mutluluğunun ilişkili olduğu değişkenleri belirlemek önemli görünmektedir. Bazı araştırmacılar (örn. De Koning ve Weiss, 2002; Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray ve Weir, 2003) eşler arasındaki iletişimin kalitesini etkileyen bir faktör olarak *evlilikte mizah kullanımına* dikkat çekmekte ve mizahın kullanım amacına bağlı olarak eşler arasındaki iletişimi güçlendiren ya da bozan farklı türleri olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu araştırma mizahın türlerinin evlilik niteliği ile ilişkisini incelemek amacı ile yapılmıştır.

Evlilik niteliği kavramı, bir evliliğin işlevselliğini ifade etmek için literatürde sıklıkla kullanılmakta olup, bazen evlilik uyumuna bazen de evlilik doyumuna karşılık gelen bir kavram olarak ele alınmaktadır (örn. Shek, 2000). Bu sebeple *evlilik doyumunu* ve *çift uyumunu* kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır. Ancak bu iki kavram temelde evlilikte başarı ile ilgili olsa da evliliğin farklı noktalarına işaret etmektedir (Burgess, Locke ve Thomes, 1963). Kavram karışıklığının giderilmesi için evlilik doyumunu ve çift uyumunun iki ayrı kavram olarak ele alınması gerekmektedir (Erbek ve ark., 2005; Yılmaz, 2001). *Evlilik doyumunu*, evlilikten alınan ödüller ve evliliğin getirdiği bedellere ilişkin bireyin algısını yansıtan bilişsel bir durumdur (Baumeister ve Vohs, 2007). Evlilikten alınan ödüller ne kadar çok, evliliğin getirdiği bedeller ne kadar az ise, evlilikten alınan doyum da o kadar yüksek olmaktadır (Thibaut ve Kelley, 1959). *Evlilik uyumu* ise finansal konularla baş etme, eşin ailesi ile iyi geçinme gibi konularda çiftin anlaşmasını; ilgi alanları ve değerler açısından benzeşmeyi; yakınlık göstermede ve sırları paylaşmada uyum içinde olmayı ve evlilik hakkında yok denecek kadar az şikayette bulunmayı içermektedir (Burgess, Locke ve Thomes, 1963: 294). Tanımlarından görüldüğü üzere evlilik doyumunu eşin arkadaşlık, cinsellik, yakınlık gibi ihtiyaçları ne düzeyde karşıladığına yönelik muhakemeyi içeren bireysel bir deneyim iken (Burr, 1970; Rusbult, Martz and Agnew, 1998); evlilik uyumu çiftin değerler ve ilgiler bakımından anlaşabilme derecesine işaret eden ilişki bir deneyim olarak değerlendirilmektedir (Spanier, 1976). Bu nedenle bu çalışmada da evlilik doyumunu ile çift uyumu iki farklı değişken olarak ele alınmış ve mizah tarzlarının evlilik uyumu ve doyumunu ile ilişkileri incelenmiştir.

Mizah Tarzları

Mizah kelimesinin Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ndeki (2016) anlamı "gülmece"dir. Mizah denildiğinde akla sıklıkla eğlendirmeyi hedefleyen edebi türler, karikatürler, filmler gelmektedir; ancak psikoloji alanında mizah bireylerin duygu, düşünce ve davranışları ile ilişkilidir. Mizahın, durumu kavrama, mizahı yaratma/başlatma, mizahtan keyif alma gibi birçok boyutu vardır. Bireyler sahip oldukları "mizah anlayışı"na bağlı olarak farklı duygu, düşünce ve davranışlar sergilemektedirler (Ruch ve Hoffman, 2012).

Mizah duygusu ile çeşitli psikolojik değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar sıklıkla mizahın olumlu etkisine odaklanmışlardır. Örneğin, iyi bir mizah anlayışına sahip bireylerin daha süregelen bir pozitif duygu durumuna sahip oldukları, sorunlar karşısında daha dayanıklı oldukları (Cann ve Collette, 2014), mizah anlayışı arttıkça özsaygının da arttığı (Martin, Kuiper, Olinger ve

Dance, 1993) yönündeki bulgular mizahın bireye olumlu katkısını göstermektedir. Mizahın kişiler arası ilişkilerde de önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Birçok araştırmada mizahı uygun şekilde kullanmanın, karşı cins tarafından çekici bulunma ile (Didonato, Bedminster ve Machel, 2013), ilişki doyumu ile (Cann, Norman, Welbourne ve Calhoun, 2008; Butzer ve Kuiper, 2008; Caird ve Martin, 2014) ve çatışmayı yapıcı yollarla çözme ile (Cann ve ark., 2008) ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca partnerinin mizah üretme becerisi arttıkça kişilerin partnerine duyduğu aşkın da arttığına ilişkin bulgular mevcuttur (örn. Barelds ve Barelds-Dijkstra, 2010). Ancak mizahın kullanımı her zaman yapıcı yönde olmamaktadır, bireyler ilişkilerinde mizahı olumsuz biçimlerde de kullanabilmektedir. Olumsuz mizah kullanımı benlik saygısına ve ilişkilere zarar vermektedir. Bu sebeple bazı araştırmacılar (De Koning ve Weiss, 2002; Martin ve ark., 2003) mizahın olumlu ve olumsuz kullanımının birbirinden ayırt edilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir.

Araştırmacılar mizahın bireysel bağlamda ya da ilişkisel bağlamda kullanımına göre değişen birbirinden farklı sınıflamalar ortaya koymuşlardır. Örneğin, Martin ve arkadaşlarına göre (2003) bireysel bağlamda mizahın, kendini geliştirici mizah, katılımcı mizah, kendini yıkıcı mizah ve saldırgan mizah olmak üzere dört farklı boyutu vardır. Kendini geliştirici mizah, bir kişinin üzgün hissettiğinde kendisini neşelendirmek için durumun gülünç yönlerine odaklanmayı ve gülünecek şeyler çıkarmayı içerir. Katılımcı mizah, yakın olunan kişilerle kurulan ilişkileri sürdürme ve geliştirme amacıyla bu kişileri güldürmeyi, bu kişilerle şakalaşmaktan keyif almayı kapsar. Kendini yıkıcı mizah, kendini küçük düşürerek başkalarını güldürmeyi, eğlendirmeyi içerirken saldırgan mizah, hoşlanılmayan kişiyle alay ederek bu kişiye sataşmayı içerir. Mizah tarzlarına ilişkin bir başka sınıflama ise mizahın yakın ilişkiler bağlamındaki kullanımı ile ilgilidir. De Koning ve Weiss (2002) mizahın ilişki bağlamında kullanımını olumlu mizah, olumsuz mizah ve araçsal mizah olmak üzere üç kategoriye ayırmaktadır. Olumlu mizah; mizahın çekiciliği ve ilişkideki yakınlığı artırması amacıyla kullanılması olarak tanımlanırken olumsuz mizah mizahın saldırganca ve manipülatif biçimde kullanılmasını içermekte ve ilişki için yıkıcı sonuçlar doğurmaktadır. Eşler arasında kullanılan bir diğer mizah türü olan araçsal mizah ise ilişkide çatışma yaratan durumlardan kaçınmak ya da olumsuz havayı yumuşatmak için mizahın bir araç olarak kullanılmasını içermektedir.

Mizahın olumlu kullanımı ilişki kalitesini artırırken olumsuz kullanımı azaltmaktadır. Araçsal mizahın ise ilişkide ortaya çıkaracağı sonuçlar, içinde bulunulan bağlama göre değişmektedir. Çiftler sorunu çözmekten kaçınmak için bu türden mizahı kullanıyorlarsa ilişki olumsuz etkilenmektedir (De Koning ve Weiss, 2002). Örneğin, yeni evli çiftlerle yapılan boylamsal bir çalışmada (Cohan ve Bradbury, 1997) olumsuz yaşam olayları esnasında erkek tarafından kullanılan mizahın boşanmayı pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Evlilikte mizah kullanımının sorunları çözmek yerine sorunlardan kaçınma işlevi görebileceği, bu durumun da evlilik istikrarını bozabileceği belirtilmektedir. Benzer şekilde araçsal mizah kullanan çiftlerin problem çözme becerilerinin zayıf olduğu (Campbell ve Moroz, 2014) ve bir sorundan yakınmak ya da kaçmak için mizah kullanmanın problemi çözme gücünü zayıflattığı (McGraw, Warren ve Kan, 2015) yönündeki bulgular da araçsal mizahın eşler arasındaki ilişkiyi olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir.

Öte yandan Driver ve Gottman'a göre (2004) çatışma esnasında yakınlık gösterme, mizah kullanma gibi olumlu duyguları ortaya çıkarabilmek için kullanılan mizah ilişkisinin istikrarı için oldukça önemlidir. Bu sebeple çatışma esnasında kullanılan mizahın işlevi kullanım amacına göre değişmektedir. İlgili literatür özetlendiğinde, sorunlar hakkında düşünmeyi ertelemek için kullanılan mizahın ilişki için yıkıcı; çatışma esnasında olumlu duygu yaratabilmek için kullanılan mizahın ise ilişki için yapıcı sonuçları olduğu söylenebilir.

İlişkisel mizah tarzları ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar kişilerin evlilik uyumunu yordamada kendi mizah tarzlarının yanı sıra eşlerinin mizah tarzlarının da önemli olduğunu göstermiştir. Örneğin, De Koning ve Weiss (2002) partnerin kullandığı olumlu mizahın hem kadınlarda hem de erkeklerde evlilik doyumunu pozitif yönde ve güçlü bir şekilde yordadığını bulmuştur. Benzer bir başka çalışmada da (Ammerman, 2003) eşi sıklıkla pozitif mizah kullanan erkeklerin evlilik uyumunun eşi mizahın diğer türlerini kullananlarınkinden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada da (Bacanlı, İlhan ve Cihan Güngör, 2012) bireyin evlilik uyumunu mizah bağlamında en iyi yordayan değişkenin eşin olumsuz mizah kullanımı olduğu bulunmuştur. Bu çalışmaya göre eşinin olumsuz mizah kullanma düzeyi arttıkça bireyin evlilik uyumu azalmaktadır. Ayrıca bireyin evlilik uyumu kendi kullandığı olumsuz mizah ile negatif yönde, olumlu ve araçsal mizah ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Bireyin evlilik uyumunu açıklamada kendi mizah kullanımı kadar eşinin mizah kullanımı da önemli görünmektedir. Bu nedenle ilişkisel mizah araştırmalarının eşlerle yürütülmesi ve bireyin evlilik uyumuna partner mizahının katkısının da incelenmesi resmin bütününe göre görülebilmesine katkı sağlayacaktır.

Mizahın evlilik uyumu ile ilişkisini araştıran çalışmaların yanı sıra evlilik doyumu ile ilişkisini sınanan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birinde (Saroglou, Lacour ve Demeure, 2010), bireysel mizah tarzlarından kendine yönelik olumlu mizah türünü (kendini geliştirici mizah) kullanan evli erkeklerin hem kendilerinin hem de eşlerinin evliliklerinden yüksek doyum aldıkları bulunmuştur. Araştırmacılar günlük sorunlarla bireysel baş etme yöntemi olarak kullanılan bu türden bir mizahın uzun vadede ilişkiye de olumlu katkılar sağlayabileceğini öne sürmüşlerdir. Benzer şekilde eşlerinin diğerine yönelik olumlu mizah türünü (katılımcı mizah) kullanma düzeyi arttıkça ve saldırgan mizah kullanma düzeyi azaldıkça bireylerin evlilik doyumlarının arttığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Campbell, Martin ve Ward, 2008). Cann, Zapata ve Davis (2011) bireyin partner mizahı hakkındaki algısının, evlilik doyumunu partnerinin kendi mizahı hakkındaki öz-bildiriminden daha güçlü bir biçimde yordadığını bulmuştur. Bu sebeple bu çalışmada eşlerin mizah kullanımına yönelik öz-bildirimlerinin yanı sıra eşlerinin mizah kullanımına ilişkin algıları da değerlendirilmiştir.

Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli

Yakın ilişki içerisindeki bireylerin duygu, düşünce ve davranışlar bakımından birbirlerinden bağımsız olması olası değildir. Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli'ne göre (Kenny, Kashy ve Cook, 2006) karşılıklı bağımlı ilişki içerisinde bulunan kişilerin duygu, düşünce ve davranışları hem kendilerinden kaynaklı değişkenlerden (aktör etkisi) hem de eşlerinden kaynaklı değişkenlerden (partner etkisi) etkilenebilmektedir. Bu sebeple Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli evli bir kişinin evlilik bağlamı içerisindeki davranışlarını anlamaya çalışırken, eşinin etkilerinin de değerlendirilmesine olanak vermektedir. Bu çalışmada da eşlerin birbirlerinin çıktıkları üzerindeki etkilerini göz ardı etmemek için hipotezlerin sınanmasında Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli kullanılarak, evli çiftlerin bağımlı değişkenleri hem aktör hem de partner etkileri açısından incelenmiştir. Araştırma kapsamında sınanacak olan ilk model Şekil 1'de gösterilmiştir. Araştırma hipotezleri aşağıdaki gibidir:

Hipotez 1: Bireylerin kendi mizah stilleri evlilik uyumu ve doyumu ile ilişkilidir (aktör etkisi).

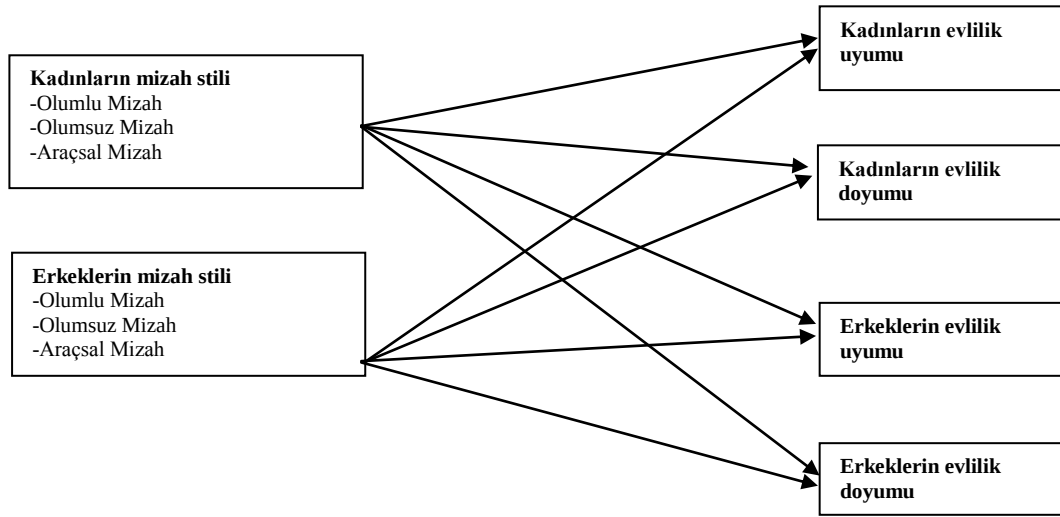
Hipotez 2: Eşin mizah stilleri evlilik uyumu ve doyumu ile ilişkilidir (partner etkisi).

Daha önce bahsedildiği üzere evli bireylerin evlilik doyumunu açıklamada partner mizahına ilişkin algıları oldukça önemlidir (Cann, Zapata ve Davis, 2011). Bu sebeple araştırma kapsamında sınanacak ikinci modelde eşlerin partner davranışına ilişkin algıları ile evlilik doyumları ve evlilik

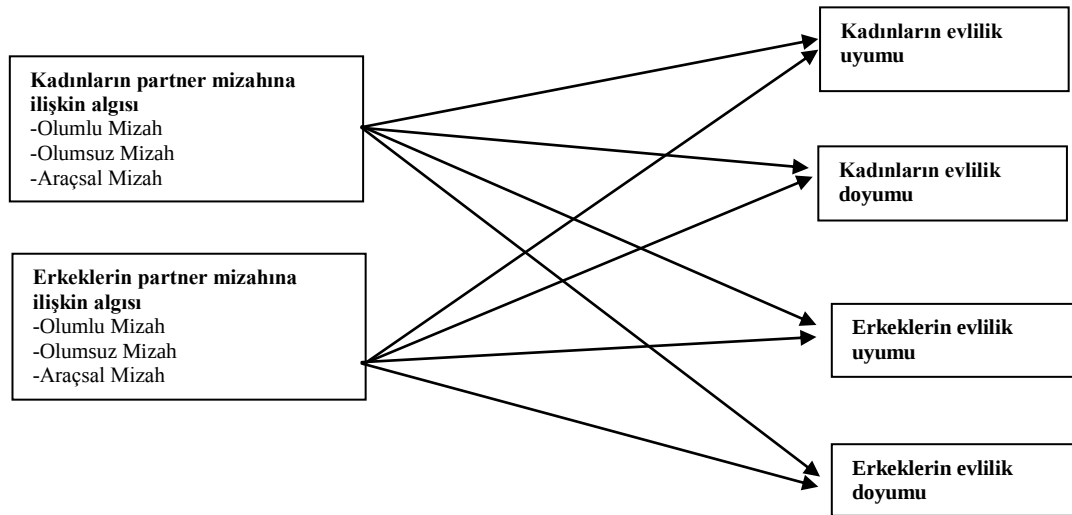
uyumları arasındaki ilişkiler incelenecektir. İkinci model Şekil 2’de gösterilmiş olup, bu modelin hipotezleri aşağıdaki gibidir:

Hipotez 3: Partner mizah stillerine ilişkin bireyin algısı evlilik uyumu ve doyumu ile ilişkilidir (aktör etkisi).

Hipotez 4: Partner mizah stillerine ilişkin partnerin algısı evlilik uyumu ve doyumu ile ilişkilidir (partner etkisi).

Şekil 1. Sınanacak Birinci Model. Eşlerin Kendi Mizah Stilleri ile Doyum ve Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Şekil 2. Sınanacak İkinci Model. Eşlerin Partner Mizah Stillerine İlişkin Algıları ile Doyum ve Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Yöntem

Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini Türkiye'deki çeşitli illerde ikamet eden 155 evli çiftten oluşmuştur. Erkeklerin yaş ranjı 24-60, yaş ortalaması 35.42 iken kadınların yaş ranjı 19-60, yaş ortalaması ise 32.19'dur. Çiftlerin evlilik süreleri 1 ay ile 32 yıl arası değişmekte olup ortalama evlilik süreleri 7 yıldır. Çiftlerin %32.9'u hiç çocuğu olmadığını belirtirken, %34.8'i tek çocuklu, %25.2'si iki çocuklu, %6.5'i üç çocuklu, %0.06'sı dört çocukludur. Tanışma biçimi açısından bakıldığında çiftlerin % 26.5'i (41 çift) görücü usulü ile, %73.5'i (114 çift) ise flört ederek evlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

İlişki doyumu ölçeği: Çiftlerin evliliklerinden aldıkları doyum yatırım modeli değişkenlerini (ilişkiden alınan doyum, seçeneklerin niteliği, ilişkiye yapılan yatırım) ölçmek amacıyla Rusbult, Martz ve Agnew (1998) tarafından geliştirilen İlişki İstikrarı Ölçeğinin İlişki Doyumu alt ölçeği ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Büyüksahin, Hasta ve Hovardaoğlu (2005) tarafından yapılmıştır. On sorudan oluşan İlişki Doyumu Ölçeğinin ilk maddesi 5 sorudan oluşmakta ve 4'lü likert tipinde (1= tamamen yanlış, 4= tamamen doğru) derecelendirilmekteyken, diğer maddeleri 9'luk likert tipinde (1= tamamen yanlış, 9= tamamen doğru) derecelendirilmektedir. Ölçekte "Eşim, kişisel düşünceleri, sırları paylaşma gibi yakınlık gereksinimlerimi karşılıyor.", "Evliliğimiz ideal bir evliliğe yakındır." gibi maddeler bulunmaktadır. Ölçeğin bu araştırma için güvenirlik katsayısı erkek örnekleme .93, kadın örnekleme .94 olarak bulunmuştur.

Yenilenmiş çift uyumu ölçeği: Evli ya da birlikte yaşayan çiftlerin ilişkilerindeki uyumu belirlemek amacıyla Spanier (1976) tarafından geliştirilen Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale) 32 madde ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Busby, Christensen, Crane ve Larson (1995) ölçekteki maddelerin aynı anda birkaç faktöre yüklenmesi, ölçeğin uzun olması gibi nedenlerle Çift Uyum Ölçeğini düzenleyip kısaltarak, 14 maddeden oluşan Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği'ni (Revised Dyadic Adjustment Scale) geliştirmişlerdir. Yenilenmiş Çift Uyum Ölçeği fikir birliği (Ör. "Temel kararların alınmasında eşinizle ne sıklıkta anlaşırırsınız?"), doyum (Ör. "İlişkinizi bitirmeyi ne sıklıkta tartışırırsınız?) ve bütünleşme (Ör. "Siz ve eşiniz ev dışı etkinliklerinizin ne kadarına birlikte katılırsınız?") olmak üzere üç alt boyuttan oluşmakla birlikte ölçek toplam puanı çift uyumunu göstermektedir. Gündoğdu (2007) tarafından Türkçe'ye çevrilen ölçeğin Chronbach alfa iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek için .87'dir. Beş dereceli likert tipi ölçekten (1= hiçbir zaman, 5= her zaman) alınabilecek en yüksek toplam puan 70'tir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması evlilik uyumunun yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu çalışmada çift uyum ölçeği tek boyutlu ele alınarak, genel bir uyum puanı hesaplanmıştır. Ölçeğin bu araştırma örnekleminde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı erkek örneklem için .88, kadın örneklem için .89 olarak hesaplanmıştır.

İlişkisel mizah stilleri ölçeği: Çiftlerin ilişkide kullandıkları mizah türlerini değerlendirmek amacıyla De Koning ve Weiss (2002) tarafından geliştirilen, Bacanlı, İlhan ve Güngör (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan İlişkisel Mizah Envanteri kullanılmıştır. Otuz dört maddeden oluşan İlişkisel Mizah Envanteri bireyin kendini ve eşini değerlendirdiği üç farklı boyut içermektedir. Bunlar, olumlu mizah (örn: "Eşimle şakalaşmaktan gerçekten zevk alırım."), olumsuz mizah (örn: "Zaman zaman eşimi aşağılayan şakalar yapıyorum"), araçsal mizah (örn: "Eşime kızdığım zaman kızdığım şeyi ima eden şakalar yaparım."), eş olumlu mizah (örn: "Eşim beni güldürmekte pek zorluk çekmez."), eş olumsuz mizah (örn: "Eşimin şakaları gerçekten saldırgan olabiliyor.") ve eş araçsal mizah (örn: "Eşim beni güldürerek bir şeyleri yapmaya ikna edebilir."). Envanterin içerisinde katılımcının hem

kendisini hem eşini değerlendirdiği maddeler olması sebebiyle ölçek orijinal çalışmada (De Koning ve Weiss, 2002) da yapıldığı gibi katılımcıların 16 maddelik kendini, 16 maddelik partnerini değerlendirdiği şekilde iki forma ayrılmış ve bu iki form kadınlar ve erkeklerin hem kendileri hem de eşleri için değerlendirmelerini kapsayan dört farklı faktör analizi ile incelenmiştir. Yapılan faktör analizlerinde araçsal mizah maddelerinden bazılarının olumsuz mizaha bazılarının ise olumlu mizaha yüklendiği, araçsal mizah boyutunun bu araştırmanın örneklemini için diğer iki boyuttan düzgün bir şekilde ayrılmadığı görülmüştür. Bu sebeple yapılan ikinci faktör analizinde mizah ölçeği iki boyuta zorlanmıştır. Kadın ve erkek örneklemini için yürütülen 4 ayrı faktör analizinde (kadın kendi mizah, kadın partner mizah, erkek kendi mizah, erkek partner mizah) bireylerin kendi mizahını değerlendirdiği ölçek kendi içinde, partner mizahını değerlendirdiği ölçek kendi içinde tutarlı bir örüntü sergilemiştir. Bireylerin kendi mizahını değerlendirdikleri ölçekte olumlu mizah boyutuna olumlu mizah ölçeği maddelerine ek olarak 8 araçsal mizah maddesinden 2'si (14 ve 30. maddeler), olumsuz mizah boyutuna ise ölçeğin kendi maddelerine ek olarak araçsal mizah maddelerinin geri kalan 6 maddesi (6, 5, 7, 29, 8, 22. maddeler) yüklenmiştir. Bireylerin partner mizahını değerlendirdikleri ölçekte ise araçsal mizah boyutu maddelerinin tamamı (4 madde) olumlu mizah boyutu maddeleri ile aynı faktöre yüklenerek partner olumlu mizah boyutunu oluşturmuştur. Ölçeğin bu araştırma örneklemini için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı erkek olumlu mizah boyutu için .88, erkek olumsuz mizah boyutu için .78; kadın olumlu mizah boyutu için .88, kadın olumsuz mizah boyutu için .81; erkek olumlu partner mizah boyutu için .87, erkek olumsuz partner mizah boyutu için .75; kadın olumlu partner mizah boyutu için .89, kadın olumsuz partner mizah boyutu için .81'dir.

İşlem

Mersin Üniversitesi Sosyal ve Fen Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik izin alındıktan sonra veri toplama aşamasına geçilmiştir. Ölçeklerin uygulanmasından önce katılımcılara araştırmanın amacı anlatılıp kişisel bilgilerinin kullanılmayacağı belirtilmiştir. Soruların samimi yanıtlanmasını sağlamak için anket formları eşlerden her birine ayrı zarflar içerisinde verilmiş olup, katılımcılardan soruları yanıtladıktan sonra kendilerinin ve eşlerinin anket formlarını ayrı zarflar halinde araştırmacıya ulaştırmaları rica edilmiştir. Eşlerinin birbirinin yanıtlarını etkilemesine yönelik bir başka önlem ise anket formunun içine yerleştirilmiştir. Anket formunun başında "Ölçeği eşimin yanıtlarımı etkilemeyeceği bir şekilde doldurmam gerektiğini anladım." ve formun sonunda "Soruları yanıtlarken eşim yanıtlarımı etkilemedi." cümlelerini katılımcıların evet ya da hayır şeklinde değerlendirmesi istenmiştir. Anketin başında eşinden ayrı doldurma güvencesini vermeyen ya da anketi doldurduktan sonra eşinin yanıtlarını etkilediğini belirten katılımcılara ait veriler araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Bulgular

Betimleyici istatistikler, değişkenler arası korelasyon ve güvenilirlik analizleri için SPSS 21; çalışmanın hipotezlerine yönelik Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli'nin (Kenny, Kashy ve Cook, 2006) test edilmesinde LISREL 8.51 (Jöreskog ve Sorbom, 1993) programları kullanılmıştır.

Aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Tablo 1'de verilmiş olan değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımlı gruplar için t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçları evlilik uyumu ($t= 1.01, p> .05$) ve evlilik doyumu ($t= 1.17, p> .05$) puanları bakımından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. İlişkide olumlu mizah kullanma ($t= 2.30, p< .05$), olumsuz mizah kullanma ($t= 5.03, p< .01$), eşinin mizahını olumlu değerlendirme ($t= -2.59, p< .05$) ve eşinin mizahını olumsuz değerlendirme ($t= -2.61, p< .05$) puanları bakımından ise kadınlar ve erkekler arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Erkekler hem

olumlu mizahı, hem de olumsuz mizahı kadınlardan daha fazla kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca partnerin mizah kullanımına ilişkin algıları bakımından kadınlar erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde olumlu ve olumsuz partner mizahı belirtmişlerdir. Araştırmanın değişkenleri arasındaki korelasyonlar Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışmanın ana değişkenlerine ilişkin betimleyici istatistikler

	Erkek		Kadın	
	Ort	S	Ort	S
Olumlu Mizah	35.42	8.77	33.68	9.80
Olumsuz Mizah	29.28	8.80	24.94	9.08
Eşin Olumlu Mizah Kullanımına İlişkin Algı	33.67	10.26	35.97	11.26
Eşin Olumsuz Mizah Kullanımına İlişkin Algı	13.88	6.31	15.54	7.90
Evlilik Uyumu	54.40	7.54	53.83	8.62
Evlilik Doyumu	54.29	10.75	53.30	12.00

Tablo 2

Değişkenler arası korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Erkek Olumlu Mizah	-										
2. Erkek Olumsuz Mizah	.39**	-									
3. Erkek “Eş Olumlu Mizah Algısı”	.68**	.29**	-								
4. Erkek “Eş Olumsuz Mizah Algısı”	-.04	.29**	.14	-							
5. Kadın Olumlu Mizah	.49**	.20**	.45**	.01	-						
6. Kadın Olumsuz Mizah	.17*	.28**	.31**	.25**	.43**	-					
7. Kadın “Eş Olumlu Mizah Algısı”	.57**	.24**	.48**	.02	.74**	.39**	-				
8. Kadın “Eş Olumsuz Mizah Algısı”	-.13	.16	-.04	.40**	-.18*	.30**	-.08	-			
9. Erkek Uyum	.56**	.02	.48**	-.16	.32**	.04	.34**	-.26**	-		
10. Erkek Doyum	.55**	.08	.46**	-.22**	.32**	.03	.33**	-.29**	.79**	-	
11. Kadın Uyum	.48**	.10	.31**	-.24**	.55**	.04	.52**	-.52**	.63**	.55**	-
12. Kadın Doyum	.45**	.08	.30**	-.20*	.50**	.08	.50**	-.37**	.54**	.58**	.84**

*p<.05, **p< .01

Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli Kullanılarak Hipotezlerin Test Edilmesi

Çalışma hipotezlerinin sınanmasında ayırt edilebilir çiftler için (örn., heteroseksüel evli çiftler, ebeveyn-çocuk çiftleri gibi) Aktör Partner Karşılıklı Bağımlılık Modeli (Kenny, Kashy ve Cook, 2006) kullanılmıştır. Bu amaçla Kenny, Kashy ve Cook’un (2006) önerdiği gibi bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasındaki bütün ilişkiler tanımlanmıştır. Ek olarak bağımsız değişkenler arası ilişkiler ile bağımlı değişkenlerin hataları arasındaki ilişkiler de modelde tanımlanmıştır. Tamamen doygun olan bu model sılandıktan sonra, anlamsız çıkan ilişkiler *t* değeri en düşük olandan başlayarak

modelden çıkarılmıştır. Modelde sadece anlamlı ilişkiler kalana kadar analiz yürütülmüştür. İzleyen her bir alt bölümde sadece anlamlı ilişkilerin bulunduğu son model ele alınacaktır.

Modeller test edilirken χ^2/df , Goodness-of-Fit Index (GFI), Adjusted Goodness-of-Fit-Index (AGFI), Comparative Fit Index (CFI), ve Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) uyum indekslerine bakılmıştır. χ^2/df değerinin 3'ten küçük olması, RMSEA değerinin .08'den küçük olması, AGFI değerinin .85'ten, GFI değerinin .90'dan ve CFI değerinin .95'ten büyük olması modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Schermele-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003).

Mizah Tarzları ile Evlilik Uyumu ve Doyumu Arasındaki İlişkiler

İlk olarak mizah tarzlarının (olumlu mizah, olumsuz mizah) bağımsız değişken, evlilik uyumunun ve evlilik doyumunun ise bağımlı değişken olduğu model test edilmiştir. Bütün değişkenler arası ilişkilerin tanımlandığı doygun modelde anlamsız çıkan tüm ilişkiler teker teker analizden çıkarılmıştır. Doygun modelde sınanan ilişkilere ait istatistiksel değerler Tablo 3'te gösterilmiştir. Sadece anlamlı ilişkilerin bulunduğu son model ise Şekil 3'te verilmiştir. Son modelin uyum indeksleri modelin veriye çok uygun olduğunu göstermektedir [$\chi^2 (8, N = 155) = 9.37, p = .31, GFI = .99, AGFI = .93, CFI = 1.00, RMSEA = .03$].

Tablo 3

İlk modelin sınanması için tanımlanan doygun modelde bağımsız değişkenlerden bağımlı değişkenlere çizilen yolların B katsayıları, standart hataları ve t değerleri

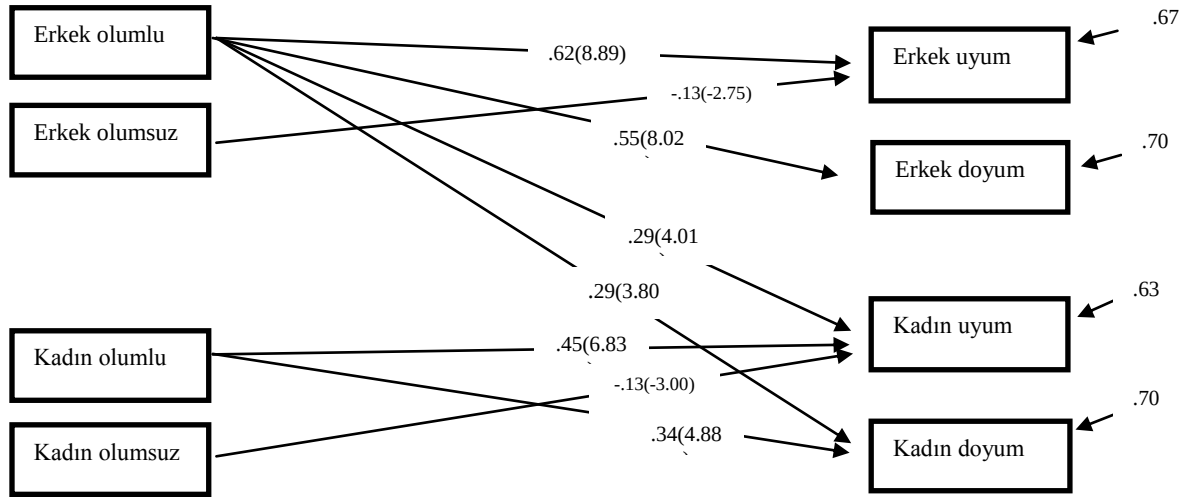
	<i>B</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
E olumlu → E uyum	.52	.07	7.60*	.001
E olumsuz → E uyum	-.19	.06	-3.05*	.002
K olumlu → E uyum	.064	.06	1.01	.30
K olumsuz → E uyum	-.30	.06	-.49	.50
E olumlu → E doyum	.69	.10	6.88*	.001
E olumsuz → E doyum	-.19	.09	-1.93	.05
K olumlu → E doyum	.11	.09	1.18	.20
K olumsuz → E doyum	-.077	.09	-0.85	.40
E olumlu → K uyum	.27	.08	3.61*	.001
E olumsuz → K uyum	-.046	.07	-.67	.50
K olumlu → K uyum	.46	.07	6.57*	.001
K olumsuz → K uyum	-.21	.07	-3.04*	.002
E olumlu → K doyum	.40	.11	3.59*	.001
E olumsuz → K doyum	-.11	.10	-1.04	.30
K olumlu → K doyum	.53	.10	5.17*	.001
K olumsuz → K doyum	-.18	.10	-1.76	.05

* $p < .05$

Aktör Etkileri

Şekil 3'te görüldüğü gibi analizlerde anlamlı birçok aktör etkisi bulunmuştur. Erkeklerin kullandığı olumlu ($\beta = .62, p = .001$) ve olumsuz mizah tarzları ($\beta = -.13, p = .02$) kendi evlilik uyumlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır. Buna göre, erkeklerin kendi olumlu mizah kullanımları

arttıkça ve olumsuz mizah kullanımları azaldıkça evlilik uyumları artmaktadır. Ek olarak, erkeklerin kullandığı olumlu mizah tarzı ($\beta = .55, p = .001$) kendi evlilik doyumlarını da pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Mizah tarzları ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiye kadınlar açısından bakıldığında aynı aktör etkilerinin kadınlar için de geçerli olduğu görülmektedir. Kadınların kullandığı olumlu mizah ($\beta = .49, p = .001$) evlilik uyumlarını pozitif yönde yordarken olumsuz mizah ($\beta = -.21, p = .002$) negatif yönde yordamaktadır. Erkeklerle benzer olarak, kadınların kullandığı olumlu mizah ($\beta = .34, p = .001$) evlilik doyumlarını da anlamlı olarak yordamaktadır.

Şekil 3. Mizah Tarzları ile Evlilik Doyumu ve Evlilik Uyumunu Arasındaki İlişki. Şekilde β ve t değerleri (parantez içerisinde) verilmiştir. Hata terimleri aracı ve bağımlı değişkenlerdeki açıklanamayan varyansı göstermektedir. Bağımsız değişkenler arasındaki, bağımlı değişkenler ve aracı değişkenlerin hata terimleri arasındaki ilişkiler gösterilmemiştir ($N=155, \chi^2=9.37, df=8, RMSEA=.034$).

Partner Etkileri

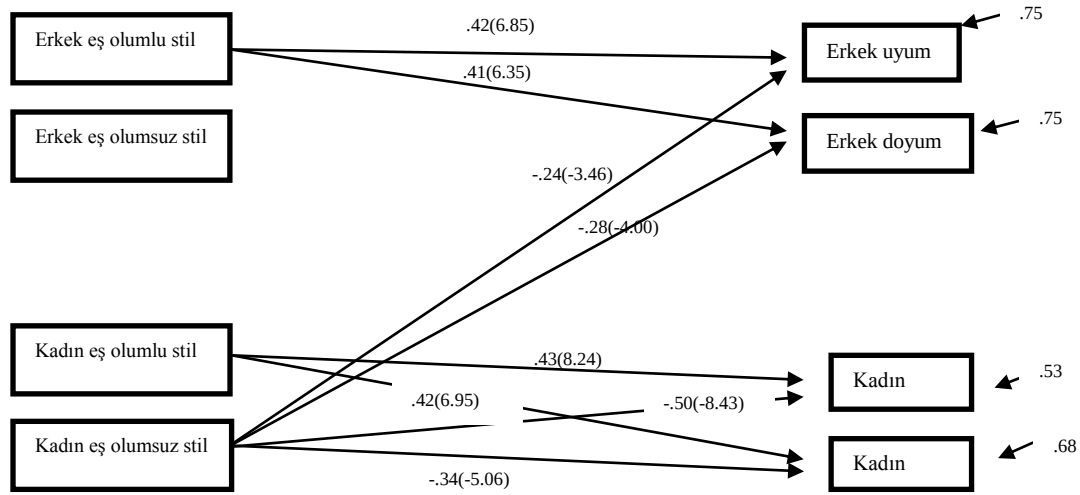
Şekil 3'te sunulan modelde partner etkileri incelendiğinde eşlerinin olumlu mizah kullanımının kadınların hem evlilik uyumunu ($\beta = .29, p < .0, p = .001$) hem de evlilik doyumunu ($\beta = .29, p = .001$) anlamlı olarak yordadığı görülmektedir. Eşlerinin olumlu mizah kullanma düzeyi arttıkça kadınların evlilik uyum ve doyumları artmaktadır. Mizah tarzları kadınların evlilik uyumunun %37'sini, evlilik doyumunun %30'unu; erkeklerin evlilik uyumunun %33'ünü, evlilik doyumunun %30'unu açıklamaktadır.

Eşin Mizah Tarzlarına Yönelik Değerlendirmeler ile Evlilik Uyumunu ve Doyumunu Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmanın ikinci amacı eşlerin partner mizahı algısı ile evlilik uyumu ve doyumu arasındaki ilişkileri sınamaktır. Bu sebeple bireylerin eşlerinin mizah tarzlarına ilişkin değerlendirmelerinin (eş olumlu stil, eş olumsuz stil) bağımsız değişken, evlilik uyumlarının doyumlarının ise bağımlı değişken olduğu bir model test edilmiştir. Doğru modelde sınanan ilişkilere ait istatistiksel değerler Tablo 4'te sunulmuştur. Bütün anlamsız ilişkiler teker teker çıkarıldıktan sonra ortaya çıkan modelin (Şekil 4) uyum indekslerine bakıldığında, modelin veriye uygun olduğu görülmektedir [$\chi^2(4, N = 155) = 6.29, p = .18, GFI = .99, AGFI = .92, CFI = 1.00, RMSEA = .06$].

Aktör Etkileri

Şekil 4’de görüldüğü gibi aktör etkileri incelendiğinde erkeklerin olumlu partner mizahı algısı kendi evlilik uyumlarını ($\beta = .42$, $p = .001$) ve doyumlarını ($\beta = .41$, $p = .001$) anlamlı düzeyde yordamaktadır. Buna göre, erkeklerin eşlerinin olumlu mizah kullanımına ilişkin değerlendirme düzeyleri arttıkça kendi evlilik uyum ve doyumları artmaktadır. Eşin mizah tarzlarına yönelik değerlendirmeler ile uyum ve doyum arasındaki ilişkiye kadınlar açısından bakıldığında, kadınların hem olumlu ($\beta = .43$, $p = .001$), hem de olumsuz mizah tarzı ($\beta = -.50$, $p = .001$) açısından eşlerine ilişkin değerlendirmeleri kendi evlilik uyumlarını anlamlı olarak yordamaktadır. Bu örüntüye benzer olarak, kadınların hem olumlu ($\beta = .42$, $p = .001$), hem de olumsuz mizah tarzı ($\beta = -.34$, $p = .001$) açısından eşlerine ilişkin değerlendirmeleri evlilik doyumlarını da anlamlı olarak yordamaktadır. Kadınların eşlerinin olumlu mizah kullanımına ilişkin değerlendirmeleri arttıkça evlilik uyumları ve doyumları artarken eşlerinin olumsuz mizah kullanımına ilişkin değerlendirmeleri arttıkça evlilik uyum ve doyumları azalmaktadır.

Şekil 4. Eşin Mizah Tarzlarına İlişkin Değerlendirmeler ile Evlilik Doyumu ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki. Şekilde β ve t değerleri (parantez içerisinde) verilmiştir. Hata terimleri aracı ve bağımlı değişkenlerdeki açıklanamayan varyansı göstermektedir. Bağımsız değişkenler arasındaki, bağımlı değişkenler ve aracı değişkenlerin hata terimleri arasındaki ilişkiler gösterilmemiştir (N=155, $\chi^2=10.27$, $df=8$, RMSEA= .04).

Partner Etkileri

Şekil 4’de sunulan modelde görüldüğü gibi, partner etkileri incelendiğinde kadınların olumsuz partner mizahına ilişkin algılarının erkeklerin evlilik uyumlarını ($\beta = -.24$, $p = .001$) ve doyumlarını ($\beta = -.28$, $p = .001$) anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Buna göre, kadınların olumsuz partner mizahı algısı arttıkça eşlerinin (erkeklerin) evlilik uyumları ve doyumları azalmaktadır. Son olarak eşin mizah kullanımına yönelik değerlendirmeler kadınların evlilik uyumunun %47’sini, evlilik doyumlarının %32’sini; erkeklerin evlilik uyumunun %25’ini, evlilik doyumlarının %25’ini açıklamaktadır.

Tartışma

Bu araştırmanın amacı mizah tarzları (olumlu mizah ve olumsuz mizah) ile evlilik uyumu ve evlilik doyumları arasındaki ilişkileri aktör partner etkileri bakımından test etmektir. Bu amaçla ilk olarak

eşlerin mizah tarzları ile evlilik uyumları ve evlilikten aldıkları doyum arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Eşlerin birbirleri hakkındaki fikirlerinin de evlilik uyumu ve doyumunu belirleyebileceği düşünüldüğünden eşlerin partner mizahına ilişkin algıları ile uyum ve doyum düzeyleri arasındaki ilişkiler de sınanmıştır.

Kadınların ve erkeklerin mizah türleri, evlilik doyumunu ve evlilik uyumu puanları karşılaştırıldığında yalnızca mizah türleri bakımından cinsiyete dayalı farklar olduğu görülmektedir. Erkekler hem olumlu mizahı hem de olumsuz mizahı kadınlardan daha fazla kullandıklarını belirtmişlerdir. Eşin mizah kullanımına ilişkin görüşler açısından da cinsiyetler arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Eşin mizahını değerlendirmede kadınlar eşlerine hem olumlu mizah kullanımında hem de olumsuz mizah kullanımında, erkeklerin eşlerine verdiği kadar yüksek puanlar vermişlerdir. Bulgular erkeklerin iletişimde mizahın iki boyutunu da kadınlardan daha sık kullandığına işaret etmektedir. Erkeklerin kadınlara göre daha fazla mizah kullandığı daha önceki araştırmalarda da bulunmuştur (örn: Wilbur ve Campbell, 2011). Benzer şekilde mizahın eş seçimindeki rolü de cinsiyete göre değişmektedir. Erkekler şakalarına gülen kadınları, kadınlar ise kendilerini güldüren erkekleri tercih etmektedirler. Başka bir deyişle, yakın ilişkilerde gülmek kadınlara, güldürmek erkeklere ait roller olarak görülmektedir (Bressler, Martin ve Balshine, 2006). Özetle bu araştırmadan elde edilen bir bulgu olan erkeklerin mizahı kadınlardan daha fazla kullandığı bulgusu literatür ile uyumludur.

Evli çiftlerin kullandığı olumlu ve olumsuz mizahın hem kendilerinin hem de eşlerinin evlilik uyumu ve doyumlarını yordadığını öneren modelin test edilmesi sonucunda erkeklerin kullandığı olumlu mizahın hem kendilerinin hem de eşlerinin evlilik uyumu ve doyumlarını pozitif yönde yordadığı, kadınların kullandığı olumlu mizahın ise kendi evlilik uyumu ve doyumunu pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Kadınların ve erkeklerin kullandığı olumsuz mizahın ise kendilerinin evlilik uyumunu negatif yönde yordadığı gözlenmiştir. İlk bölümde bahsedildiği gibi, olumlu mizah, mizahın bir ilişkideki yakınlığı artırması amacıyla kullanılmasını ifade etmektedir. Olumsuz mizah ise, maruz bırakılan kişiyi iğneleme ve istekler doğrultusunda yönlendirmeyi içermektedir (De Koning ve Weiss, 2002). Dolayısıyla bu araştırmadan elde edilen, olumlu mizahın çiftlerin evlilik uyumunu ve doyumunu artırırken olumsuz mizahın azalttığına ilişkin bulgu literatür ile uyumludur. Gottman ve Silver (1999/2013) da mizahın yapıcı biçimde kullanılmasının evli eşler arasındaki ilişkiyi güçlendirerek ilişkide olumlu duyguları ortaya çıkardığını belirtmişlerdir. Bu çalışmanın bulguları, yapıcı tarzda kullanılan mizahın ilişki tatminini arttırdığını, eşleri birbirine yaklaştırdığını ve ilişki istikrarını güçlendirdiğini gösteren araştırma bulguları ile tutarlıdır (Saroglou, Lacour ve Demeure, 2010; Campbell ve Moroz, 2014; De Koning ve Weiss, 2002; Bacanlı, İlhan ve Cihan Güngör, 2012; Campbell, Martin ve Ward, 2008).

İlk modelin analiz sonuçlarına göre uyum ve doyumun yordayıcılarının kadınlarda ve erkeklerde benzer olduğu görülmüştür. Modelde evlilik uyumu mizahın hem olumlu türü, hem de olumsuz türü ile açıklanmaktayken; evlilik doyumunu mizahın yalnızca olumlu türü yordamıştır. Bu araştırmada hem kadınlarda ve hem erkeklerde tutarlı biçimde ortaya çıkan bu örüntü, evlilik uyumu ve evlilik doyumunu değişkenlerinin birbirinden farklı süreçlerle açıklanabileceğini düşündürmektedir. Birbiriyle önemli ölçüde benzer olan bu iki kavramdan evlilik doyumunu eşin belirli gereksinimleri ne kadar karşıladığına yönelik bireysel bir değerlendirme iken; evlilik uyumu çiftin evlilikle ilişkili konularda anlaşılabilmesine yönelik ilişkisel bir değerlendirmedir. Mizah kullanımının evlilikten bireysel tatmin duygusunu ifade eden evlilik doyumuna kıyasla, ilişkisel bir süreç olan evlilik uyumunu daha iyi açıklaması, mizah kullanımının evliliğin ilişkisel yönü ile yakından ilişkili olduğuna işaret etmektedir.

Mizah kullanımı bağlamında evlilik uyumu ve doyumunun belirleyicileri aktör ve partner etkileri bakımından incelendiğinde erkeklerin mizah kullanımlarının hem kendilerinin hem de eşlerinin evlilik uyumu ve doyumunu üzerinde etkili olduğu, kadınların mizah kullanımının ise yalnızca kendi evlilik uyumu ve doyumunu üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgu ile tutarlı olarak Saroglou, Lacour ve Demeure (2010) de evli erkeklerin kendini geliştirici tarzda mizah kullanmalarının hem kendilerinin hem de eşlerinin evlilikten aldıkları doyumunu artırdığını bulmuştur. Martin ve arkadaşlarının (2003) belirttiği gibi kendini geliştirici mizah tarzı kişinin kendini neşelendirme amacıyla şakalar yapmasını kapsamaktadır. Bahsedilen çalışmada erkeklerin kendilerini iyi hissetmek için kullandıkları bu türden bir mizahın yalnızca kendilerine değil ilişkiye de bazı kazançlar sağladığı tartışılmıştır. Başka bir deyişle, erkeklerin yapıcı tarzda şakalar yapması, hem kendilerini hem de ilişkilerini olumlu yönde etkilemektedir. Erkeklerin olumlu mizah tarzlarının hem kendilerinin hem de eşlerinin uyum ve doyumlarını etkilemesi ancak kadınların mizah tarzlarının yalnızca kendi uyum ve doyumlarını etkilemesi evlilikteki mutlulukta erkeklerin kullandığı mizahın daha belirleyici olduğunu düşündürmektedir. Bunun nedeni yakın ilişkilerde erkeğe güldürmek kadına ise gülmek rollerini uygun gören toplumsal cinsiyet öğretileri olabilir (Bressler, Martin ve Balshine, 2006).

Partner mizahına ilişkin algılar ile eşlerin evlilik uyumu ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkinin incelendiği ikinci modelin analiz sonuçlarına göre kadınların olumlu ve olumsuz partner mizahı algısının kendi evlilik uyum ve doyumlarını yordadığı, erkeklerin ise yalnızca olumlu partner mizahı algısının evlilik uyumu ve doyumunu yordadığı görülmüştür. Kısaca, kadınlarda olumlu partner mizahı algısı arttıkça ve olumsuz partner mizahı algısı azaldıkça uyum ve doyumun yükseldiği, erkeklerde ise yalnızca olumlu partner mizahı algısı arttıkça uyum ve doyumun yükseldiği gözlenmiştir. Partner mizahına ilişkin algı bakımından evlilikte mutluluğu açıklamada cinsiyetler arasında ortaya çıkan bu fark, açıklanması gereken bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumsuz partner mizahı algısının kadınların uyumu ve doyumunu ile ilişkiliyken erkeklerin uyum ve doyumunu ile ilişkili olmaması evlilikteki olumsuzluklara kadınların daha duyarlı olduğunu gösteren araştırma bulguları ile de tutarlıdır (örn: Huston ve Vangelisti, 1991; Özen, 2006).

Bu araştırmadan elde edilen bir başka bulguya göre hem kadınlarda hem de erkeklerde olumlu partner mizahı algısı arttıkça ilişkiden alınan doyum düzeyi ve algılanan uyum düzeyi artmaktadır. Mutlu ve durağan bir evlilik için önerilen bir modelde ilişkide çatışma esnasında olumlu duygulanımı korumak için, mizahın kullanılmasının etkili bir yol olduğu belirtilmektedir (Gottman, Coan, Carrere ve Swanson, 1998). Bu sebeple eşlerinin olumlu mizah kullandıklarına yönelik algıları arttıkça evlilik uyumlarının ve doyumlarının yükselmesi beklenen bir bulgudur.

Öte yandan eşin mizah kullanımına yönelik değerlendirmeler ile araştırmanın bağımlı değişkenleri olan evlilik uyumu ve doyumunu arasındaki ilişkilere partner etkileri açısından bakıldığında, kadınların eşin mizahı hakkındaki değerlendirmelerinin, uyum ve doyum açısından, erkeklerin eşin mizahı hakkındaki değerlendirmelerinden daha fazla önem taşıdığı görülmektedir. Şöyle ki, kadınların eş mizahına ilişkin algıları, hem kendilerinin hem de eşlerinin uyum ve doyumlarını etkilemektedir. Bu duruma erkekler açısından bakıldığında ise, erkeklerin eş mizahına ilişkin algıları yalnızca kendi uyum ve doyumlarını etkilemektedir. Bireylerin partneri hakkındaki görüşlerinin kendi doyumlarını etkilemesi beklenen bir durumdur; ancak eşlerinin doyumlarını etkilemesi bireylerin, eşleri hakkındaki görüşleri doğrultusunda sözel ya da davranışsal olarak eşlerine geribildirim vermeleri yoluyla mümkün olabilir. Bu durumun olası

açıklamalarından biri, kadınların daha ilişki odaklı olması nedeniyle ilişkiyi düzenleme görevini daha fazla üstlenmesi olabilir. Özellikle olumlu ve olumsuz partner mizahına ilişkin algıların eşin uyumu ve doyumunu üzerindeki özgün etkilerine bakıldığında, kadınların olumsuz partner mizahı algısının eşlerinin uyum ve doyumunu düşürdüğü; ancak olumlu mizah türünde partnere ilişkin algıların eşin uyumu ya da doyumunu ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Bu sebeple kadınların mevcut ilişkide eşinin olumsuz mizahına ilişkin geribildirim vermesi yoluyla eşin uyum ve doyumunun azaldığı düşünülebilir. Daha sonraki araştırmalarda bireyin olumsuz partner mizahına ilişkin algısı ile partnerinin evlilik doyumunu arasındaki ilişkide partnere geribildirim verme davranışının aracı etkisi sınanabilir. Kadınların eş mizahı hakkındaki görüşlerinin eşlerinin doyumunu etkilediğine; ancak erkeklerin görüşlerinin eşlerinin doyumunu üzerindeki etkisinin anlamsız olduğuna yönelik olan araştırmanın bu bulgusu cinsiyet rolleri ile evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi konu edinen literatür tarafından desteklenmektedir. Örneğin daha önce yürütülen bir çalışmada (Faulkner, Davey ve Davey, 2005) kadınların ilişkinin adillğine yönelik inancının eşlerinin mevcut evlilikteki çatışma düzeyi algısını yordadığı; ancak erkeklerin adalet algısının eşlerinin çatışma algısı üzerinde bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Aynı çalışmada yine benzer olarak kadınların çatışma çözme becerilerinin eşlerinin evlilikteki çatışma algısını yordadığı; ancak erkeklerin çatışma çözme becerilerinin eşlerinin belirttiği çatışma düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Bu durum patriyarkal düzende kadınların sosyal ilişkilerinde tıpkı bir ilişki barometresi gibi işlev göstermeye eğitilmeleri sebebiyle sorunu tanımlama, açıklama, geribildirimler verme ve sorunu çözme gibi davranışları içeren ilişkiyi düzenleme görevini üstlenmeleri ile açıklanabilir.

Bu araştırmanın birden fazla doğurgusu olduğu söylenebilir. İlk olarak bu araştırmada evliliğin niteliğini belirtmek üzere kullanılan evlilik uyumu ve evlilik doyumunu kavramlarından uyumun, doyuma kıyasla, mizah kullanımı gibi ilişkinin doğrudan etkileşimsel öğeleriyle daha yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle yakın ilişki literatüründe sıklıkla birbirinin yerine kullanılan bu iki kavramın farklarını gösteren yeni araştırmaların yapılması önerilmektedir. İkinci olarak mizahın her türünün ilişkiyi desteklemediği bulunmuştur. Aşağılayıcı ve iğneleyici türden mizah bireylerin evlilikten aldıkları doyumunu düşürerek evliliğe zarar vermektedir. Öte yandan eşlerin şakalaşmayı ilişkiyi güçlendirecek şekilde kullanması evlilikte uyumu ve doyumunu beraberinde getirmektedir. Bu sebeple uygulayıcıların eşlere ilişkilerinde kullandıkları mizahın işlevi hakkında farkındalık kazandırması ve şakalaşmayı birbirlerine yakınlaşmak için kullanmayı öğretmesi pratikte etkili sonuçlar sağlayabilir.

Kaynaklar

- Ammerman, M. C. (2003). Gender differences in the use of humor in intimate relationships and marital adjustment. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, 64(1-B), 405.
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Cihan Güngör, H. (2012). İlişkisel mizah envanterinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 11-23.
- Barelds, D. P. H. ve Barelds-Dijkstra, P. B. (2010). Humor in intimate relationships: Ties among sense of humor, similarity in humor and relationship quality. *Humor* 23(4), 447-465.
- Baumeister, R. F., ve Vohs, K. D. (2007). *Encyclopedia of Social Psychology*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Bressler, E. R., Martin, R. A. ve Balshine, S. (2006). Production and appreciation of humor as sexually selected traits. *Evolution and Human Behavior*, 27, 121-130.

- Burgess, E. W., Locke, H. J. ve Thomes, M. M. (1963). Measuring success in marriage. In E. W. Burgess, H. J. Locke & M. M. Thomes (Eds.) *The Family from institution to companionship* (pp. 287-308). American Book Company. New York.
- Burr, W.R. (1970). Satisfaction with various aspects of marriage over the life cycle: A random middle class sample. *Journal of Marriage and The Family*, 32, 29-37.
- Busby, D. M., Christensen, C., Crane D. R. ve Larson J. H. (1995). A Revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and non distressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy*, 21(3), 289-308.
- Butzer, B. ve Kuiper, N. A. (2008). Humor use in romantic relationships: The effects of relationship satisfaction and pleasant versus conflict situations. *The Journal of Psychology*, 142(3), 245-260.
- Büyükşahin, A., Hasta, D. ve Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki istikrarı ölçeği (İİÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 25-35.
- Caird, S., ve Martin, R. A. (2014). Relationship-focused humor styles and relationship satisfaction in dating couples: A repeated-measures design. *De Gruyder Mouton*, 27(2), 227 – 247.
- Campbell, L., Martin, R. A. ve Ward, J. R. (2008). An observational study of humor use while resolving conflict in dating couples. *Personal Relationships*, 15, 41–55.
- Campbell, L. ve Moroz, S. (2014) Humour use between spouses and positive and negative interpersonal behaviours during conflict. *Europe's Journal of Psychology*, 10(3), 532-542.
- Cann A. ve Collette, C. (2014). Sense of humor, stable affect, and psychological well-being. *Europe's Journal of Psychology*, 10(3), 464-479.
- Cann, A., Norman, M. A., Welbourne, J. L., & Calhoun, L. G. (2008). Attachment styles, conflict styles and humour styles: Interrelationships and associations with relationship satisfaction. *European Journal of Personality*. 22, 131-146.
- Cann, A., Zapata, C. L. ve Davis, H. B. (2011). Humor style and relationship satisfaction in dating couples: Perceived versus self-reported humor styles as predictors of satisfaction. *Humor*, 24(1), 1-20.
- Cohan, C. L. ve Bradbury, T. N. (1997). Negative life events, marital interaction, and the longitudinal course of newlywed marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 114-128.
- De Koning, E., ve Weiss, R. L. (2002). The relational humor inventory: functions of humor in close relationships. *The American Journal of Family Therapy*. 30, 1-18.
- Didonato, T. E., Bedminster, M. C. ve Machel, J. J. (2013). My funny valentine: How humor styles affect romantic interest. *Personal Relationships*, 20, 374–390.
- Driver, J. L. ve Gottman, J. M. (2004). Daily marital interactions and positive affect during marital conflict among newlywed couples. *Family Process*, 43(3), 301-314.
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18(1), 39- 47.
- Faulkner, R. A., Davey, M., & Davey, A. (2005). Gender-related predictors of change in marital satisfaction and marital conflict. *The American Journal of Family Therapy*, 33(1), 61-83.
- Gottman, J. M., Coan, J., Carrere, S. ve Swanson, C. (1998). Predicting marital happiness and stability from newlywed interactions. *Journal of Marriage and the Family*, 60, 5-22.
- Gottman J. M. ve Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(1), 47-52
- Gottman, J. M. ve Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: Behavior, physiology, and health. *Journal of personality and social psychology*, 63(2), 221-233.

- Gottman, J., Silver, N. (2013). *Evliliği sürdürmenin yedi ilkesi*. (Çev. E. Deniz). İstanbul: Varlık Yayınları. (Özgün çalışma, 1999).
- Gündoğdu, A. (2007). *Relationship between self-construals and marital quality* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Cihan Güngör, H., ve İlhan, T. (2008). Evlilik uyumu ve mizah tarzları arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum* 10(4), 97-106.
- Henry, N. J., Smith, T. W., Butner, J., Berg, C. A., Sewell, K. K. ve Uchino, B. N. (2015). Marital quality, depressive symptoms, and the metabolic syndrome: a couples structural model. *Journal of behavioral medicine*, 38(3), 497-506.
- Huston, T. L. Ve Vangelisti, A. L. (1991). Socioemotional behavior and satisfaction in marital relationships: A longitudinal study. *Journal of personality and social psychology*, 61(5), 721.
- Izumi, M. ve Gullón-Rivera, A. L. (2018). Family resilience among sojourning Japanese mothers: Links to marital satisfaction and children's behavioral adjustment. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 46(3), 282-296.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *LISREL 8 User's Reference Guide*. Chicago: Scientific Software International.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. ve Cook, W. L. (2006). *Dyadic Data Analysis*. New York: The Guilford Press.
- Martin, R. A., Kuiper, N. A., Olinger, L. J. ve Dance, K. A. (Ed.). (1993). Humor, coping with stress, self-concept and psychological well-being [Özel Sayı]. *Humor: International Journal of Humor Research*, 6(1).
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., ve Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire . *Journal of Research in Personality*. 37, 48 - 75.
- McGraw, A. P., Warren, C. ve Kan, C. (2015). Humorous complaining. *Journal of Consumer Research*, 41, 1153-1171.
- Miller, R. B., Mason, T. M., Canlas, J. M., Wang, D., Nelson, D. A., ve Hart, C. H. (2013). Marital satisfaction and depressive symptoms in China. *Journal of Family Psychology*, 27(4), 677-682.
- Özen, A. (2006). Value similarities of wives and husbands and conflict resolution styles of spouses as predictors of marital adjustment. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Prigerson, H. G., Maciejewski, P. K., ve Rosenheck, R. A. (1999). The effects of marital dissolution and marital quality on health and health service use among women. *Medical Care*, 37(9), 858-873.
- Ruch, W. ve Hoffman, J. (2012). A temperament approach to humor. P. Gremigni (Ed.). *Humor and Health Promotion* içinde (ss. 79-112). Hauppauge, NY: Nova Biomedical Books.
- Rusbult, C. E., Martz, J. M., & Agnew, C. R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357-391.
- Saroglou, V., Lacour, C. ve Demeure, M. E. (2010). Bad humor, bad marriage: Humor styles in divorced and married couples. *Europe's Journal of Psychology*, 6(3), 94-121.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- Shek, D. T. (2000). Parental marital quality and well-being, parent-child relational quality, and Chinese adolescent adjustment. *The American Journal of Family Therapy*, 28(2), 147-162.

- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Thibaut, J. W. ve Kelley, H. H. (1959). *The Social Psychology of Groups*, New York: Wiley.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü (2016).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5745b27b6134d7.41596213.
- Wilbur, C. J. ve Campbell, L. (2011). Humor in romantic contexts: Do men participate and women evaluate? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37, 918–929.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim – Kültür ve Araştırma Dergisi*, 1(4), 49-59.
- Ziv, A., ve Gadish, O. (1988). Humor and marital satisfaction. *Journal of Social Psychology*, 129, 759–768.